

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Een geslaagde interventie. De invloed van adoptie op IQ en schoolprestaties.

Ijzendoorn, M.H. van

Citation

Ijzendoorn, M. H. van. (2004). Een geslaagde interventie. De invloed van adoptie op IQ en schoolprestaties. *Adoptietijdschrift*, 7(2), 16-18. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/2367>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [Leiden University Non-exclusive license](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/2367>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

© Marco Minnós

Een geslaagde interventie

De invloed van adoptie op IQ en schoolprestaties

Adoptie is niet alleen een sociaal-emotioneel vraagstuk, maar kan ook gevolgen hebben voor de intelligentie en schoolprestaties van adoptiekinderen.

Adoptieouders maken zich soms zorgen over de (toekomstige) achterstanden en leerproblemen van hun adoptiekinderen en vragen zich af wat het wetenschappelijk onderzoek hierover te melden heeft. Antwoorden vinden op de vraag of adoptiekinderen in cognitief opzicht achterliggen bij hun niet-geadopteerde leeftijdsgenoten is daarom belangrijk. Meta-analytisch onderzoek van Rien van Uzendoorn, Femmie Juffer en Caroline Klein Poelhuis levert daaraan een bijdrage.¹

Ruim dertig jaar geleden deed Dennis (1973)² een belangwekkend onderzoek naar de vraag: liggen adoptiekinderen in cognitief opzicht achter bij hun niet-geadopteerde leeftijdsgenoten? Hij onderzocht kinderen die vlak na de geboorte als vondeling waren opgenomen in de Creche, een weeshuis

in Libanon dat door Franse nonnen was opgericht. De Creche was een traditioneel weeshuis met een weinig individuele verzorging en opvoeding. De baby's werden bijvoorbeeld in lange rijen op potjes gezet voor het doen van hun behoefte en ze sliepen in bedjes die in lange rijen waren opgesteld. De verzorging in de Creche

voldeed aan alle hygiënische normen, maar de opvoeding was er onpersoonlijk en massaal. Dennis achterhaalde 136 voormalige Creche-kinderen van wie een groot aantal (85) rond hun derde verjaardag was geadopteerd. Een deel van de kinderen werd in Libanon zelf geadopteerd, een ander deel kwam via interlandelijke adoptie in de Verenigde Staten terecht.

Zouk en Brumana

De overige kinderen bleven tot hun zesde levensjaar in de Creche en werden vervolgens overgeplaatst naar twee andere weeshuizen: Zouk en Brumana. In Zouk werden de meisjes ondergebracht, in Brumana de jongens. In Zouk was de situatie abominabel. De kinderen werden verzorgd door voormalige weeskinderen en iedere verzorgster moest ongeveer tien kinderen voor haar verantwoordelijkheid nemen. Ruimte voor individuele aandacht was er onder die omstandigheden niet. In Brumana was de opvoeding persoonlijker. Daar werkten verzorgsters die afkomstig waren uit reguliere gezinnen en iedere verzorgster was verantwoordelijk voor slechts vijf weeskinderen.

Verskil in intelligentie

Rond het elfde levensjaar werd bij alle 136 voormalige Creche-kinderen een intelligentietest afgenomen. De resultaten waren indrukwekkend. De 85 geadopteerde kinderen scoorden gemiddeld aanmerkelijk hoger dan de weeshuiskinderen. Het IQ van de geadopteerden viel nog in het gebied van normaal lerende kinderen, met een gemiddelde van ongeveer 85. Het IQ van de achterblijvers lag in het gebied van verstandelijk gehandicapten, met een gemiddelde van ongeveer 65. Dat verschil tussen de adoptiekinderen en tehuiskinderen is bijzonder groot. Zelfs grootschalige stimuleringsprogramma's ter verbetering van de verstandelijke ontwikkeling en voorschoolse vaardigheden van jonge kinderen, zoals het Amerikaanse Head Start of het Nederlandse Opstap-Opnieuw, leiden tot aanmerkelijk kleinere effecten dan het effect van een adoptie. Dennis liet dus zien dat adoptie rechtstreeks een positieve invloed kan heb-

ben op de cognitieve ontwikkeling van het adoptiekind. Hij beweerde overigens ook dat kinderen die voor hun tweede verjaardag worden geadopteerd geen nadeel zouden onderkennen van hun tehuisverleden, terwijl kinderen die na die tweede verjaardag worden geadopteerd aanzienlijke achterstanden oplopen. Heranalyse van zijn gegevens leidde echter tot een andere conclusie. Er is wel een toename van de achterstanden naarmate een kind langer moet wachten op adoptie maar er is geen kritieke grens rond het tweede jaar.

De meta-analyse

De studie van Dennis was baanbrekend, maar het is slechts één onderzoek. Laat ander onderzoek dezelfde uitkomsten zien? Die vraag kan beantwoord worden met behulp van meta-analyse. Een meta-analyse is de studie van alle onderzoeken die naar een specifieke hypothese zijn verricht, zoals deze vraag of adoptie een positieve invloed heeft op de verstandelijke ontwikkeling. Voor onze meta-analyse hebben wij in totaal 62 studies verzameld en gecodeerd. In totaal heeft de meta-analyse betrekking op 17.000 adoptiekinderen.¹ De vraag was welke invloed adoptie heeft op de intelligentie, schoolprestaties, taal en het ontstaan van leerproblemen, waarvoor speciale hulp, zoals een verwijzing naar het speciaal onderwijs, geboden is.

De leeftijd bij adoptie was in de helft van de studies één jaar, de overige studies betroffen kinderen die op latere leeftijd waren geadopteerd. In ruim driekwart van de gevallen vond de intelligentiemeting plaats in de basisschoolleeftijd. Bij het bepalen van de ontwikkeling van het IQ werd in een kwart van de studies een vergelijking gemaakt met de achtergebleven tehuis kinderen of biologische broertjes/zusjes, of met de 'omgevingsbrusjes' (klasgenootjes of broertjes/zusjes in het adoptiegezin). De adoptiekinderen waren afkomstig uit allerlei landen en continenten.

Het effect van adoptie op het IQ

De meta-analyse leverde het volgende resultaat op als het gaat om het effect

van adoptie op de ontwikkeling van het IQ. In 48 studies onder meer dan 10.000 kinderen van wie er ruim 3.700 geadopteerd waren, was het verschil in IQ tussen geadopteerde en niet-geadopteerde kinderen uit de doorsneebevolking bijna nul'. Dit betekent dat de adoptiekinderen de achterstanden in IQ ontstaan in de periode vóór de adoptie, vrijwel volledig hebben goedgehaakt in het adoptiegezin. Dit werd nog duidelijker in de vergelijking tussen de adoptiekinderen en leeftijdsgenootjes die in het biologische gezin of het tehuis waren achtergebleven. De voorsprong die de adoptiekinderen hadden genomen op hun achtergebleven leeftijdsgenootjes was heel groot.

In vergelijking met hun klasgenootjes en omgevingsbrusjes uit hetzelfde doorgaans (hogere) milieu als de adoptieouders bleken de adoptiekinderen echter nog niet hetzelfde IQ-niveau te hebben bereikt. Adoptie versnelt de cognitieve groei dus enorm, maar de adoptiekinderen halen niet helemaal hetzelfde niveau als niet-geadopteerde kinderen die onder de meest gunstige omstandigheden worden opgevoed. Er vanuitgaande dat daarvan sprake is (effectueren van IQ).

Leerproblemen

We zien een soortgelijk beeld bij schoolprestaties en taalontwikkeling. Ook hier blijven de adoptiekinderen enigszins achter bij de niet-geadopteerden, maar hun inhaalslag is niettemin indrukwekkend. Het aantal adoptiekinderen met leerproblemen waarbij speciale hulp of verwijzing naar het speciaal onderwijs nodig is, is echter relatief groot. Het meta-analytisch onderzoek naar leerproblemen onder 13.000 kinderen met meer dan 3.000 adoptiekinderen wijst op een relevant verschil in het nadeel van de adoptiekinderen'. Omgerekend in percentages kinderen die bij leerproblemen een beroep doen op de hulpverlening op school of het speciaal

onderwijs, is er sprake van pakweg 11% van de adoptiekinderen en ruim 4% van de vergelijkingskinderen. De 11% is weliswaar meer dan bij niet-geadopteerde kinderen, maar belangrijk is ook de constatering dat de overgrote meerderheid van de adoptie kinderen dergelijke problemen niet vertoont.

Verklaringen voor gevonden resultaten

We vermoeden dat de grotere kans op leerproblemen samenhangt met de verwerking van het verlies van de biologische ouders, het tehuis of land van herkomst en het moeizame zoeken naar een eigen identiteit voor sommige adoptiekinderen. Sociaal-

De voorsprong die de adoptiekinderen hadden genomen op hun achtergebleven leeftijdsgenootjes was heel groot.

emotionele problemen staan de concentratie op schoolprestaties in de weg en zorgen ervoor dat de adoptiekinderen enigszins onder het niveau van hun cognitieve ontwikkeling functioneren (de 'adoptiedecalage'). Ook neurologische factoren, zoals een lichte hersenbeschadiging door complicaties bij de geboorte of ondervoeding, zouden de leerproblemen kunnen veroorzaken. De meta-analyse toont dat leeftijd bij adoptie en land van herkomst opmerkelijk weinig invloed hebben op het ontstaan van leerproblemen. Net als uit de heranalyse van zijn gegevens blijkt ook hier dat Dennis met zijn stelling dat twee jaar een kritieke leeftijdsgrens zou zijn ongelijk heeft.

Wel belangrijk is de constatering dat intelligentie voor een groot deel genetisch bepaald is. In gedragsgenetisch onderzoek is bovendien gevonden dat de invloed van de erfelijkheid bij het vorderen van de leeftijd steeds groter wordt.

Volwassen geadopteerden laten een grotere cognitieve achterstand zien ten opzichte van niet-geadopteerden. Dit zou betekenen dat het intelligentieniveau van adoptiekinderen zich in de loop van de tijd stabiliseert op het

niveau van dat van hun biologische ouders.

Conclusies

De meta-analytische bevindingen ondersteunen de uitkomsten van het onderzoek van Dennis: adoptie is een zeer geslaagde interventie in het leven van kinderen, het geeft hen nieuwe cognitieve kansen. Meer specifiek vallen uit het meta-analytisch onderzoek de volgende conclusies te trekken:

- Adoptie is een goede zaak voor kinderen in beroerde levensomstandigheden; hun cognitieve ontwikkeling heeft er zeer veel baat bij;
- Adoptie veroorzaakt geen cognitieve problemen maar vermindert de problemen die voortkomen uit verwaarlozing en weerhoudt de adoptiekinderen van een terugval in een verstandelijke handicap;
- In vergelijking met niet-geadopteerden hebben meer adoptiekinderen forse leerproblemen, maar het blijft gaan om een kleine minderheid van ongeveer 11%. Het is daarom van groot belang de typing van adoptiekinderen niet te baseren op de problemen van een kleine minderheid;
- Er moet aandacht zijn voor vroege onderkenning van cognitieve problemen en voor ondersteuning van adoptieouders met kinderen die het risico lopen leerproblemen te ontwikkelen. ◀

Rien van IJzendoorn

Rien van IJzendoorn is hoogleraar Pedagogiek bij het Centrum voor Gezin studies van de Universiteit Leiden.

- 1 IJzendoorn, M.H. van, Juffer, P., & Klein Poelhuis, C.W. (2003). IQ and school achievement of adopted children: A meta-analytic comparison with non-adopted children. Leiden: Center for Child & Family Studies. In meta-analytisch onderzoek worden de resultaten van meerdere onderzoeken naar dezelfde hypothese vergeleken.
- 2 Dennis, W. (1973). *Children of the Crèche*. New York: Appleton-century Crofts.
- 3 Het Adoptie Meta-Analyse Project (ADOPT MAP) wordt uitgevoerd bij het ADOC (Adoptie Driehoek Onderzoeks Centrum) en financieel gesteund door de Stichting VSBfonds, Stichting Fonds 1818, het Nationaal Fonds Geestelijke Volksgezondheid en de Stichting Kinderpostzegels.

> West's Wereld <

Broertje

Als ik niet beter zou weten, zou ik zeggen dat hij er altijd geweest is. Maar ik weet beter. De eerste vier jaar van mijn leven was hij er niet. En toen hij kwam, was hij al bijna twee. Met zijn donkere ogen, zijn bolle buikje en zijn wankel stappen had hij elders op de wereld het hart veroverd van mijn ouders die ook de zijne zouden worden. Ik was daar niet bij. Ik was uit logeren. Ik weet niet meer hoeveel nachten. Moriaantje zo zwart als roet hing boven mijn hoofd, maar de bescherming van zijn parasolletje voelde ik niet.

Hij kwam door de gang van het kindertehuis parmantig aanstappen, een onwillig speelgoedbeest op wieljes achter zich aan trekkend. Hij was niet te weerstaan. Dat geloof ik graag. IJzersterk beeld ook. Een verlaten jongetje onderweg naar zijn toekomst. Natuurlijk hoort er dan aan het eind van de gang iemand met open armen klaar te staan. Mijn moeder ging helemaal op in die rol. Zo is het vast niet gegaan, maar het is wel het beeld dat in mijn geheugen gegrift staat. Niemand die mij deze werkelijkheid afneemt, want foto's en herinneringen om te bewijzen dat het anders was, zijn er niet.

Ik kan me het moment niet herinneren dat ik mijn broertje voor het eerst zag. Hoe diep ik ook graaf, het is er niet. Waar ik hem toen zag weet ik niet zomin. Niemand die het me nog vertellen kan. Geen herinneringen, geen foto's. Dus is hij er altijd al geweest en begint onze gezamenlijke geschiedenis bij de eerste foto waar we samen op staan. Mijn broertje in zwembroek zijn navel zichtbaar, ik in badpak met strikken in mijn haar. In de tuin achter ons huis. Een warme zomerdag met stralend blauwe lucht. De rode schommel staat naast de schuur. Het blauwe opblaaszwembadje midden in de tuin. Het gele keukentrapje is onze duikplank. Alleen ik spring. Er drijven inmiddels ontelbare verdorde grassprietjes in het water. Er is niets mis met mijn geheugen. Op de zwart-wit foto staan alleen mijn broertje en ik.

In die eerste warme zomer waren mijn broertje en ik onafscheidelijk. Hij ging waar ik ging, ik ging waar hij ging. Dat is het voordeel als je een broertje krijgt dat al kan lopen.

Niet lang nadat ik mijn broertje had leren kennen, gingen we op bezoek bij het jongetje dat in het kindertehuis in het bedje naast hem had gelegen. Het jongetje waarvan ik lang gedacht heb dat het mijn broertje had kunnen zijn. Mijn babybroertje. Een broertje zoals ik mij dat voorgesteld had vanaf het moment dat ik hoorde dat ik een broertje zou krijgen. Het is voor een klein meisje ook bijna niet te bevatten wat dat is: een broertje krijgen. ◀

Julia West